

Készítette: Schäffer Nóra
EHA: SCNPAAB.ELTE
Kurzus kód: SMD902/1
Barcy Magdolna részére

Az antiszemitizmus

2009.05.21.

Tartalomjegyzék

- Sztereotípiák
- Az antiszemitizmus jelentése
- Az egyedülálló zsidóellenesség
- Az antiszemiták csoportosítása
- Az antiszemitizmus okai
- Az antiszemitizmus történelmi áttekintése
- Zsidó holokauszt dióhéjban
- Az antiszemitizmus Magyarországon
- Az antiszemitizmus elleni harc
- Összegzés

Dolgozatom témája az antiszemitizmus, mert úgy érzem ez az a téma, amiről szeretnék minél többet megtudni. Mindig is sokat foglalkoztatott a zsidók története és az a sok borzalom, amin ők átmentek. Szeretnék kicsit jobban belelátni, hogy mért is „kellett” a zsidóknak átélni ennyi szörnyűséget.

Először is fontosnak tartom, hogy írjak a kicsit a sztereotípiákról.

Sztereotípiák

Az előítéletesen motivált magatartás és cselekvés sem kivétel ama lélektani törvény alól, hogy igazolják saját cselekvéseiket, vélekedéseiket, érzéseiket. Amikor valaki valamit tesz, megpróbálja magát meggyőzni arról, hogy amit tett, az logikus, és ésszerű. Az előítéletek eleve kijelölik az egyes csoportok tagjaival kapcsolatosan táplált érzések irányát, de ha meg is akarjuk magunknak vagy másoknak magyarázni, hogy miért kerüljük X vagy Y csoportot, óhatatlanul sztereotípiákhoz fordulunk. A sztereotípiákat Walter Lippman „fejünkben lévő” képekként határozta meg, melyek néhány jellegzetes tulajdonság tekintetében egy-egy csoportot egységes, hasonló alakzatnak tüntetnek föl. A sztereotípiáknak az a sajátossága, hogy az egyes csoportokra állítólagosan jellemző tulajdonságok sosem állnak magukban, hanem egymást támogató, egymást kiegészítő értéktartalom tekintetében ellentmondásmentes láncolatot képeznek, s többnyire magyarázó érvényük nem csak magára a csoportra, hanem minden vele kapcsolatban álló jelenségre, tárgyra, személyre kiterjed. Ezáltal a sztereotípiák jóvoltából egységesen szerkesztett világkép keletkezik, melynek középpontjában a saját csoport jónak, szépnek, igazságosnak, hasznosnak stb. tekintett értékei állnak, mellyel szögesen ellentétes értékek kisugárzásában jelenik meg a másik világ, a gonosz birodalmaként elképzelt idegen, akinek külseje, személyisége, szokásai, céljai, tettei, csakis romlottak lehetnek.¹

Az antiszemitizmus jelentése

„Az antiszemitizmus lényegében a következők egyikét jelenti: 1. a zsidókkal, mint csoporttal szembeni ellenségesség, melynek vagy nincs igazolható oka, vagy jócskán meghaladja a valós kihívásra adott józan, erkölcsileg elfogadható válaszok minden mértékét; vagy 2. a zsidókra

¹ Csepeli György: Előítélet és antiszemitizmus (34-37.old.)

jellemző fizikai vagy erkölcsi vonások lebecsülése, mely vagy teljességgel alaptalan, vagy ésszerűtlen általánosítások és túlzások eredménye. „

A zsidókat a keresztény Nyugaton csaknem két évezreden át hátrányosan megkülönböztették és üldözték. Az antiszemitizmus, azonban ma sem merült teljesen a feledés homályába, csak kevesen vannak azok, akik nyíltan vállalják a nézeteiket (például: skinheadek). Az egykori antiszemita előfeltevések, sztereotípiák a társadalomszéles rétegeiben háttértudásként élnek. Ez azt jelenti, hogy az erre fogékony ember használja a negatív töltésű sztereotip szavakat, ám ezek jelentése kiforratlan. Ez a magyarázata például annak, hogy a szórakozóhelyeken az ittas fiatalok csoportjában fel-felmerülnek antiszemita szófordulatok, de ezek csak rossz érzéseket közvetítenek, nem konkrétan egy kisebbség ellen irányulnak. Az antiszemita tudás részesei magukat nem feltétlenül vallják antiszemitának. Ők azok, akik a legjobban felháborodnak, ha megnyilvánulásaikat zsidóellenesnek titulálják. Meggyőződésük, hogy ők csak a tapasztalataikat adják tovább, kijelentéseik konkrét tényeken nyugszanak. Valóban nyugodhat rossz élményeken és statisztikailag is kimutatható adatokon, de ha már hangoztatja is őket, akkor igenis a háttérben a sztereotip gondolkodás áll. Megjelenik a látencia-probléma, miszerint sokan nem ismerik el nézeteiket, mert tudják, hogy társadalmilag mi elfogadott. Kevés ember van, aki érzelmek nélkül képes véleményt alkotni akármelyik embertársáról.

Az egyedülálló zsidóellenesség

„Egy olyan világban, amelyben a különféle vallási, törzsi és etnikai gyűlöletek újra meg újra véres konfliktusokba, tömeggyilkosságba torkollanak, rosszindulat nélkül is meg lehet kérdezni, miben is különbözik a zsidógyűlölet a cigányok, a feketék, a színes bőrű bevándorlók gyűlöletétől, miért is más a Soá, mint az amerikai indiánok, az örmények, a tuszik vagy a bosnyákok ellen elkövetett genocídium?”²

A zsidóellenesség egyedülálló volta csak részben áll abban, hogy több, mint kétezer éve bukkan fel hol kisebb, hol nagyobb intenzitással a világ legkülönbözőbb társadalmában. A zsidógyűlöletet mindenekelőtt következményei teszik egyedülállóvá az emberi történelemben. A második világháború éveiben a német nemzetszocialisták és szövetségeseik hatmillió zsidót gyilkoltak meg. Ez a szám messze felülmúlja az összes vallási, faji, etnikai gyűlöletből

² Kovács András: A modern antiszemitizmus (9-10.old.)

elkövetett tömeggyilkosságok áldozatainak számát, jóllehet az erkölcsi megítélés szempontjából az áldozatok nagysága nem különböztetheti meg ezeket az eseményeket. Példa nélküli a történelemben az, ahogyan a nemzetszocialista antiszemitizmus a potenciális áldozatok körét meghatározta: ebbe a körbe az újszülöttől az idősekig mindenki beletartozott, akinek nagyszülei között legalább két zsidó volt. Aki pedig ebbe a körbe belekerült, az halálra ítéltetett, mert a nemzetszocialista antiszemita politika célja a zsidók totális kiirtása volt. A Soát, a 20. századi zsidóüldözéseket mindezen ismérvei-az áldozatok száma, az áldozatok körének meghatározása, az üldöztetés célja, történelmi helyszíne és módszerei- együtt teszik egyedülálló történelmi jelenséggé.

Az antiszemiták csoportosítása

Az antiszemitákat Saul Friedländer szerint legalább négy különböző kategóriába sorolhatjuk. Vannak azok, akik azért zsidóellenesek, mert a zsidó csoporttal szemben az objektív konfliktus helyzetében vannak. Még ha a reakcióik patológikus eredetűek is. A következő kategóriába azok tartoznak, akik zsidóellenesek, mert konformisták, elfogadják a véleményt, melyet uralkodónak tartanak anélkül, hogy a maguk részéről is mélyebb meggyőződésük lenne. Aztán vannak azok, akik nem meggyőződésből, hanem azért zsidóellenesek, mert úgy vélik, hogy az antiszemitizmus a politikai vagy társadalmi agitáció hatékony eszköze. Végül, de nem utolsó sorban következik a szélsőséges antiszemiták kategóriája, akiknél személyiségük struktúrájának valamely alapvető elváltozása határozza meg zsidógyűlöletük okait. A fanatikus antiszemitáknál a személyiség és a viselkedés komoly rendellenességei gyakran mutatkoznak.³

Az antiszemitizmus okai

Bibó István az antiszemitizmus okainak elemzésében három tényezőt különböztet meg:

1. középkori eredetű, vallásos kiindulású zsidóellenes előítéletet, amely a zsidók emberi rangjának a degradálását kialakította, és pedig az idegengyűlölet és kisebbségelynyomás közönséges mértékén túlmenő mértékben;

³ Saul Friedländer: A náci antiszemitizmus – Egy tömegpszichózis története (12-13.old.)

2. a zsidóság és környezet egymással való emberi és tapasztalati viszonylatának az előítélet következtében kialakult, de az előítéletet túlélő dehumanizálódását, embertelenné válását, aminek következtében a zsidók és a környezet tagjai állandóan és ismétlődően szereznek egymásról félrevezető, de azért nem kevésbé valóságos és rossz tapasztalatokat;
3. a környező társadalom társadalomfejlődési zavarait és zsákutcáit, amelyek az antiszemitizmus irányában keresnek és találnak kitérést és kirobbanási lehetőséget.⁴

Az antiszemitizmus történeti áttekintése (a francia forradalomtól a második világháborúig)

Az antiszemitizmus kifejezést 1860-ban használta először Moritz Steinschneider zsidó tudós, mikor Ernest Renan francia történész és filológus „antiszemita előítéleteiről” beszélt. A kifejezés 1865-ben már szerepelt a porosz nagylexikonban.

A 19. század második felétől az antiszemitizmus faji (biológiai-genetikai) jelleget öltött. A periférikus társadalmakban kialakult hatása elsősorban ezen társadalmaknak a polgárosodásban történt megkésetttségére vezethető vissza, ennek a megkésetttségnek a jele. (A zsidóság itt kisajátította azokat a pozíciókat – pénzügyletek, hitélet, kereskedelem, szabad foglalkozású értelmiségi pályák területén –, amelyeket Nyugaton a polgárság sajátított ki magának. Azontúl az etnikailag kevert társadalmakban a zsidóság megfelelt az „ideális kisebbség” szerepére, valamint a forradalmaktól rettegő polgárság körében szinonimmá vált a szocialista forradalom a szocialista ill. kommunista pártok fogalmával, hiszen azok vezetésében valóban felülprezentált volt a zsidóság).

A két világháború között

Az antiszemitizmust a huszadik század első felében berendezkedő totális diktatúrák (mind a nemzetiszocialista, mind a kommunista) és diktatórikus vonású kelet-közép-európai rendszerek nyíltan vagy burkoltabban hivatalos politikájuk elemévé tették, ami felerősítette a társadalom meglévő antiszemita hajlandóságát.

Az antiszemitizmus a két világháború között főleg a vesztes Központi Hatalmak területén erősödött fel, de a jelenség nem volt ismeretlen Franciaországban vagy Olaszországban sem.

⁴ <http://mek.niif.hu> (Bibó István: Válogatott tanulmányok)

A nemzetiszocializmus szerint a zsidók genetikai állományuk alapján alsóbbrendű faj, mely beszennyezi a tiszta árja génállományt. A kommunisták pedig a zsidókban sokszor a pénzes-tőkés kispolgárság, vagyis a munkásosztály ellensége egyik képviselőjét látták, azon kívül, hogy a zsidó vallásban a szélsőségesen vallásellenes kommunizmus természetesen ideológiai ellenfelet is látott.

Az antiszemitizmus a több millió zsidó életét követelő holokausztban csúcsosodott ki a II. világháború idején.

Zsidó Holokauszt dióhéjban

A nácik 1933. január 30-án kerültek hatalomra, a félmillió németországi zsidó üldözése ekkor kezdődött. Hitler nem titkolta zsidók iránti ellenérzését; az 1925-ben kiadott Mein Kampfban Németország és az árja faj elleni világméretű összeesküvés szervezőiként írta le őket, akiket ki kell űzni az ország politikai és szellemi életéből. A kiirtásukról nem írt, de visszaemlékezések szerint négyszemközt már beszélt róla: Joseph Hell újságíró visszaemlékezései szerint 1922-ben ezt mondta neki:

„ Ha hatalomra jutok, legelső dolgom a zsidók megsemmisítése lesz. Amint meglesz hozzá a hatalmam, akasztófásozokat fogok állítani – például a müncheni Marienplatzon –, amennyit csak a forgalom enged. Oda lesznek a zsidók felakasztva, kivétel nélkül; és addig lógnak ott, amíg bűzleni nem kezdenek; addig lógnak, amíg a higiénia szabályai engedik. Amint levágják őket, jön a következő adag, és így tovább, amíg csak marad zsidó Münchenben. Más városok követni fogják a példát, amíg Németország teljesen meg nem tisztul a zsidóktól.”⁵

Az 1930-as években a zsidók jogi, gazdasági és társadalmi mozgásterét egyre jobban leszűkítették. 1933-ban kitiltották őket a közszférából, eltiltották a jogász, orvosi és mezőgazdasági pályától. 1935-ben a nürnbergi törvények megfosztották őket állampolgárságuktól és megtiltották a nem zsidókkal való házasságukat.

A holokauszt kezdetét 1938. november 9-től számítják. Néhány nappal korábban egy Franciaországba emigrált zsidó tiltakozásul lelőtt egy német diplomatát. Válaszul Németországban betiltották a zsidó lapokat, és kitiltották a zsidókat a német oktatási intézményekből. 9-én este civil ruhás rohamosztagosok zsidóellenes zavargásokat szítottak,

⁵ www.zsinagogak.com

közel száz zsidót megöltek, több mint ezer zsinagógát és sok ezer zsidó lakást és boltot kiraboltak és felgyújtottak, és mintegy 30 000 embert koncentrációs táborokba vittek. Hasonló események zajlottak Ausztriában is.

A háború kitörésével a német zsidópolitika második szakaszába lépett, melynek célja a zsidók területi elkülönítése volt. 1939 őszén a németek megszállták a mintegy kétmillió zsidó lakta Nyugat-Lengyelországot. Reinhard Heydrich, a Reichssicherheitshauptamt feje azt javasolta, hogy gyűjtsék a lengyelországi zsidóságot néhány vasúti csomóponton fekvő nagyvárosban létesítendő gettóba, ahol kényszermunkát végeztethetnek velük, és a vasút megkönnyíti „további lépések” megvalósítását. Ez meg is történt; a gettóban sok ezer zsidót meggyilkoltak, és még többen haltak meg éhségtől, betegségtől vagy a kimerültségtől, de szisztematikus kiirtásra ekkor még nem történt kísérlet.⁶

A nordhauseni koncentrációs tábor 1945. április 12-én; a táborban elhunytak számát 20 000-re teszik.

1940–43 között Németországból, Ausztriából és a későbbi Csehszlovákia területéről Eichmann vezetése alatt Lengyelországba deportálták a zsidókat. Egy részüket a gettóba telepítették, másokat koncentrációs táborokba zártak. A koncentrációs táborokat hatalomra kerülésük után hozták létre a nácik politikai ellenfeleik számára. Kezdetben alig voltak többek egy-egy pincénél vagy raktárépületnél, de némelyik idővel hatalmas, a városon kívül elhelyezkedő táborrá nőtt. 1942-re hat ilyen nagy tábor volt Lengyelországban. A foglyok napi 12-14 órát dolgoztak a német hadiipar számára; sokan behaltak az éhségbe, az örök kegyetlenkedéseibe vagy az embertelen körülményekbe.

Az antiszemitizmus valamennyi hagyományos eszköze (rémhírek terjesztése, gettók felállítása, a zsidók jogi és emberi diszkriminációja, gazdasági szerepük teljes megszüntetése) mellett iparszerű és tervszerű megsemmisítésükre törekedett. A nemzetiszocialista cinizmus ezt a "zsidókérdés végső megoldásának" (németül: Endlösung der Judenfrage) nevezte. A nemzetiszocializmus antikommunista jellegének a holokauszt kiterveléséhez és végrehajtásához nincs köze. 1942 januárjában tartották Berlin mellett az ún. wannseei konferenciát, ahol tervezték a "végső megoldást". Legkésőbb 1941 szeptemberében el volt döntve a zsidók meggyilkolása. A Wannsee-i konferencián csak a terv végrehajtásának eszközeit beszélték meg. A megszállt lengyel és szovjet területeken az első naptól fogva

⁶ Dupcsik Csaba–Repárszky Ildikó: Történelem IV. Népiirtások a második világháborúban 134-139

tömegyilkosságokat hajtottak végre. A wannseei konferencia résztvevője volt Adolf Eichmann, aki később a magyarországi holokauszt megszervezője lett.

Magyarországon a zsidók deportálása az Adolf Eichmann által vezetett Judenkommando irányításával és a magyar közigazgatás és csendőrség aktív támogatásával történt meg. Közel félmillió magyar zsidó került Auschwitzba.

Akiket nem öltek meg azonnal a gázkamrákban, azok munkatáborokba – mint Auschwitz-Birkenau – kerültek. De a munkatáborokba csak azok kerültek, akiket munkára alkalmasnak találtak. Akiket nem, azokat egyből elgázosították. Az Auschwitz melletti erdős területen levetkőztették őket, és azt mondták nekik: zuhanyozni mennek. Amikor a gáz az utolsó emberrel is végzett, a Sonderkommando tagjai a holttesteket vagy tömegsírokba, vagy a krematóriumba vitték.

Az áldozatok számát több különböző becslés próbálta felmérni. A széles körben elfogadott számok öt és hatmillió között mozognak.

Az antiszemitizmus Magyarországon

A XII. és XIII. században a pénzgazdálkodás kialakulása során a megvetett zsidó szakmák mind fontosabbá kezdtek válni. Nálunk először II. András bízta a zsidókra és izmaelitákra a kincstár- és adóügyeket. De 1222-ben, az Aranybullában megtiltja, hogy kamaraispánok, pénzverők, sótiszték és vámszedők lehessenek. IV. Bélának a tartárjárás utáni nehéz helyzetben szüksége van a zsidókra, mivel pénzt tudnak előteremteni és hitelügyekkel is foglalkoznak. Az ország újjáépítéséhez pedig rengeteg pénzre volt szükség. Cserébe 1251-ben kiváltságlevelet kaptak és a kamara szolgálóivá válnak. Az első üldöző jellegű intézkedések meghozatala Nagy Lajos nevéhez fűződik: 1364-ben kikergette őket az országból. Luxemburgi Zsigmond uralkodása alatt úgynevezett „húsvéti zaklatásra” is sor került.

A tizennyolcadik században már megjelentek a zsidókról általánosan kialakult sztereotípiák. A korabeli zsidóság lélekszáma nem érte el a százezret, legtöbbjük Csehországból, Morvaországból vagy Galíciából vándorolt be. De nem alakulhatott ki nagyobb zsidó közösség, mivel a szabad királyi városokból kitiltották őket, így csak a birtokkal rendelkező arisztokrácia közvetlen joghatósága alatt álló városokban jöhettek létre közösségek. A magyar zsidóság kialakulása a II. József által 1867-ben kiadott türelmi rendeletéhez köthető. A „kalapos királyról” tudjuk, hogy élete során több mint kétezer rendeletet hozott, halálakor azonban egy nevezetes tollvonással az összeset hatálytalanította, kettő kivétellel: a jobbágy-

és a türelmi rendelet. Utóbbiban vallásszabadságot ad a református, evangélikus, ortodox és zsidó vallásúaknak. Ahol száznál több család él, ott imaházakat építhetnek maguknak. Hivatalt is szabadon vállalhattak. Ez a katolikus egyháznak nem tetszett. II. József válasza pedig az volt, hogy ha a pápa továbbra is tiltakozik, akkor nemzeti egyházat hoz létre. Ez a zsidónépeség gyors növekedését vonta maga után, ám még ekkor sem rendelkeztek a magyarokéhoz hasonló jogokkal.

Az 1843-44-es reformkori országgyűlésen nem csak a magyart tették meg a hivatalos nyelvnek, hanem a zsidók majdnem teljes emancipációját is elfogadták: minden városban letelepedhettek, kivéve a bányavárosokat. Azonban a kulturális különbség a többség és a zsidó etnikum között nagy volt, így a két nép egymás mellett élése nem volt konfliktusmentes. Még a legnagyobb közembereink is tettek olyan kijelentéseket, amelyek bár nem voltak antiszemiták, mégis azt mutatja, hogy az előítéletes gondolkodás az előző generációtól átöröklődött. Kossuth megkülönböztetés nélküli teljes egyenjogúsításukat tűzte ki elérendő célnak és ebben Széchényi István gróf is szinte azonos nézetek vallott vele. Széchényivel és Kossuthtal szemben alkotott véleményt Istóczy Győző a zsidókat nem tekintette nemzetnek, mivel náluk hiányzott a nemzetiség attribútuma és a közös nyelv megléte. Ezek ellenére nem alakított ki konkrét zsidóellenes programot, ezt az állam feladatának tekintette. A parazita jelzőt biológiai értelemben használta, tehát, hogy a zsidóság képtelen maga megélni, csak más nemzetekre rátelepedve képes élőszködni. Az igazi antiszemita mozgalom 1882-es létrehozása is az ő nevéhez kötődik.

1919-ben olyan feudális-konzervatív kormányzati forma uralkodott, amely az antiszemitizmust teljesen elfogadottnak tartotta. A zsidókérdés és annak megoldása gyakorlatilag a zsidók gazdasági hatalmának felszámolásával vált egyenlővé, s mint ilyen, úgy jelent meg, mint az ország elsősorú szociális kérdése. A feszültség a harmincas években csak növekedett. A második zsidótörvény alapján korlátozták a zsidókat, mind a kereskedelemben való részvételben, mind a hivatalvállalásban, és az értelmiségi pályán való elhelyezkedésben. Ezzel az összes lehetőségüket lekorlátozták. Természetesen földbirtokuk sem lehetett, ezzel új jövedelmi források felé sem tudtak fordulni.

1941-től 1945-ig munkásszolgálatban, karhatalmi atrocitások folytán, deportálásban, megsemmisítő táborokban és a nyilas rémuralom alatt elpusztult több mint fél millió magyar zsidó. Amit az üldözött zsidóság a magyar társadalomról megélt, akkor azt kell

megállapítanunk, hogy a rosszindulat, részvétlenség, korlátoltság és gyávaság vonásai azok, melyek mint legélesebb és legkeserűbb tapasztalatok kirajzolódnak.⁷

A rendszerváltással az állam majdnem mindent szabályozó szerepe megszűnt, és a hirtelen felszabadult tömegkommunikációban az addig burkoltan megfogalmazott antiszemita kifejezéseket többé nem rejtették véka alá. Az 1990-es évek elején végzett vizsgálat kimutatja, hogy hazánkban a zsidókkal szemben negatív attitűdöket vallók aránya a teljes lakosságra nézve 11%. Ez alacsonyabb a vártnál. Például Lengyelországban ez az érték 34%. Ez azért tűnhet kiemelkedően magasnak, mivel itt volt a legerőteljesebb a zsidók üldözése a második világháború idején: itt hozták létre a hírhedt megsemmisítő táborokat (például Auschwitz). Kovács András 1995-ös felméréséből arra a következtetésre jutott Balassa Szilvia, hogy az, ha egy csoportot negatív sztereotípiákkal különböztetnek meg, még nem vezet antiszemitizmushoz. A sztereotipizálók bár használják a Shylok-féle sztereotípiákat (ravasz, kapzsi, anyagiás, törtető, pénzéhes), de ezeket nem csak a zsidókra, hanem a magyarokra egyaránt. Ez annak a következménye, hogy napjaink piacgazdálkodása miatt szükségszerűen egyre több emberre lesz jellemzőek a fent említett tulajdonságok. A zsidóellenesség több tényezőtől is függ. Akik a lakóhelyük peremterületére szorultak, és az iskolai végzettségük alacsonyabb nagyobb mértékben lesznek toleránsak a kisebbséggel, mint azok, akik a központban élnek, és felsőoktatási intézményt is elvégeztek. A társadalmi és kulturális tőke szempontjából, akik ezekből nagyobb részt birtokolnak, azok között kisebb az esélye annak, hogy antiszemita nézeteket valljanak. A társadalmi státusz is az előzőekben tapasztaltak alapján befolyásolja az adatokat.⁸

Az antiszemitizmus elleni harc

Az antiszemitizmus leküzdésére irányuló mozgalom eszközei a *társadalmi szervezkedés* és az *irodalom*. Mindkettőnek az a feladata, hogy a zsidók ellen irányuló ellenséges tendenciák ürügyeit, a babonás gyűlöletet és az elfogultságokat rendszeres felvilágosítással lefegyverezze. A társadalmi szervezkedés csak alig egy pár évtized óta küzd az emberségesebb belátásért, míg az ez irányú irodalom már az ókorban keletkezett. A tudománynak és az irodalomnak azt a rendszerét, amely a zsidó vallás és a zsidó nép

⁷ www.kutmagazin.hu

⁸ Kovács András: Antiszemitizmus Magyarországon az 1990-es években Budapest, Új Mandátum, 395-418.

védelmére kialakult, apológiának művelőit pedig apologétáknak mondjuk. Az első apologéták ugyan még nem sokat törődtek az antiszemitizmus emberi vonatkozásaival és inkább csak a zsidó vallást akarták megvédelmezni az ellenséges megítélések ellen. „Nem is ragaszkodtak szigorúan a tudományos tárgyilagossághoz és túlradó buzgalmukban más vallások rovására dicsőítették fel a zsidó vallást, úgy hogy írásaik csak kis mértékben enyhíthették a hitbeli önérzetükben megbántott nem zsidók gyűlöletét.”⁹ Az idők során már nem volt olyan mereven egyoldalú, mint régebben és több súlyt vetett a zsidó vallás etikájának, mint formalizmusának ismertetésére, amivel közvetve magára a zsidó népre szórt rágalmat is megcáfolta és ilyenformán az antiszemitizmus ellen is küzdött. Az első igazi védőiratot Josephus Flavius zsidó történetíró írta nem sokkal azután, hogy a zsidó nép a rómaiakkal viselt háborújában állami függetlenségét elvesztette. Fontos zsidó apologéta volt még Bodo pap, Szaádja surai gáon, Juda Halévi. Az első nem zsidó apologéta a német Johann Reuchlin, aki a XVI. sz. elején lépett fel nagy hatással a zsidó vallás és a zsidó nép védelmében. Ez időtől kezdve már nem csak zsidókat, de kiváló nem zsidókat is lelkesít az antiszemitizmus ellen való küzdelem. Mégis jó háromszáz év telt el addig, amíg zsidók és nem zsidók belátták, hogy nem csak irodalmat kell teremteni, de *társadalmi szervezeteket* is, a mindjobban elhatalmasodó antiszemitizmus elhárítására. „Az társadalmi szervezet az Alliance Israelite volt, ami Franciaországban alakult a XIX. sz. második felében. Fiókéntézményeinek tekinthetők az Anglo Jewish Associations és a bécsi Israelitische Allianz. Ezek az organizációk főleg a kultúrában visszamaradt országokra terjesztették ki működésüket, mégpedig úgy, hogy nemcsak a zsidók elnyomatása ellen küzdöttek és nem csak a zsidók politikai egyenjogúsítására igyekeztek rábírní a kormányokat, de kultúrintézmények létesítésével a zsidóság művelődését is előmozdították, abban a felfogásban, hogy a megértés leghatásosabb eszköze a közös kultúra. „Magyarországon nem gyökeresedtek meg ezek a szervezetek, csak esetről-esetre kerestek kapcsolatot a magyar zsidósággal és a magyar kormányhatalommal, ami annak tulajdonítható, hogy a magyar nép között nem nőhetett meg rendszerré az antiszemitizmus és évszázadok múltak el, amíg a tisztaeszlári vérvádhoz hasonló eset szervesebb védekezésre kényszerítette a magyar zsidóságot. „¹⁰De a magyar zsidók mentalitása sem kedvezett az idegen szervezetek térhódításának, mert jogaik kiküzdését és megvédését az ország belső ügyének tekintették és sosem túrték, hogy idegen beavatkozás a magyar nép szuverenitásán az ő érdekükben csorbát ejthessen. A magyar nép iránt való

⁹ www.zsidlex.extra.hu

¹⁰ www.zsidlex.extra.hu

bizalmának kell tulajdonítani azt az érdekes jelenséget is, hogy amíg a nyugati államokban, különösen Német- és Franciaországban hatalmas irodalom szolgálja már az antiszemitizmus elhárítására irányuló zsidó és nem zsidó törekvéseket, addig Magyarországon az irodalomnak ez az ága csak gyéren virágzott. Nem csak, hogy a nyugati államok apologetikus irodalmának méreteit elérő irodalma nincs még a magyar zsidóságnak, de még olyan sem, amely merőben felvilágosító munkát végezzon. Mindezt kisebb nagyobb eredménnyel és nem is mindig szerencsés formák között a felekezeti lapok végzik. Tehát megállapíthatjuk, hogy a magyar-zsidó irodalom csak kis mértékben vette fel a küzdelmet az antiszemitizmus ellen és az erre való társadalmi szervezkedés is hiányzik Magyarországon. Az ellenforradalmat követő nyugtalanságok között a Pesti Izr. Hitközség felállított ugyan védőirodát, de ennek a munkája is főleg az adatok összegyűjtésére irányult és a konszolidáció első éveiben már meg is szűnt.

Összegzés

Mivel az antiszemitizmus vitathatatlan, hogy létezik, így fontosnak tartom az ellene való küzdelmet. Úgy gondolom, hogy antiszemitizmus elleni küzdelem a zsidók és nem zsidók közös feladata. Az antiszemitizmus a nem zsidók körében terjedő előítélet, ezért nekünk, nem zsidóknak az a dolgunk, hogy képesek legyünk az ellenállásra. Azonban a zsidók az első áldozatai ennek a nem zsidó kórságnak, s általában sokkal többet tudnak erről, mint a nem zsidók. Ebből következően a zsidóknak kötelességük, hogy harcoljanak az antiszemitizmus ellen, hogy megvédjék magukat és a mi társadalmunkat. Zsidóknak és nem zsidóknak vállvetve kell küzdeniük. Az antiszemitizmust mindig komolyan kell venni! Az antiszemiták komolyan gondolják, amit mondanak. A 20. század legkatasztrofálisabb tévedése az volt, hogy milliók hittek abban, Hitler nem gondolja komolyan azt, amit mond és ír. Abból kell tehát kiindulnunk, hogy a 21. század zsidógyűlölői nem tettetik magukat. A nem zsidó világnak most meg kell tanulnia, hogy napjaink antiszemita irományai, származzanak bár magánszemélyektől, intézményektől vagy akár államoktól, olyan dokumentumok, melyeket tanulmányozni kell, és amelyekkel szemben fel kell lépni. Nem csak retorikáról van szó, hiszen a retorika átcsaphat cselekedetbe.

Irodalomjegyzék

Csepeli György: Előítélet és antiszemitizmus

Dupcsik Csaba–Repárszky Ildikó: Történelem IV. Népiirtások a második világháborúban

Kovács András: A modern antiszemitizmus

Kovács András: Antiszemitizmus Magyarországon az 1990-es években

Saul Friedländer: A náci antiszemitizmus – Egy tömegpszichózis története

www.zsidlex.extra.hu

www.zsinagogak.com

www.kutmagazin.com

<http://mek.niif.hu>